

Zasáhnout střed pomocí krásy

Dominikánské náměstí je pro naše město prostorem zásadního významu. Reprezentuje kontinuitu samosprávy počínající u městských sněmů až po současné sídlo magistrátu statutárního města. Vraťme se k Brněnskému Metropolitanu z března 2006, kde jsme představili dva projekty budoucí podoby tohoto výjimečného veřejného prostoru. K prezentaci ideové studie, která nakonec nebyla vybrána, jsme tehdy připojili titulok Náměstí jako místo setkávání. Druhý projekt z Atelieru Brno jsme souhrnně nazvali Symbolika moravských zemských desek. Vedení města mezitím rozhodlo, že konečným podkladem pro rekonstrukci náměstí se staně právě tato studie. Jejím autorem je (ve spolupráci s Vitem Zenklem a Lukášem Peckou) architekt Petr Hrůša. Jak je zřejmé z předchozích rozhovorů, které nám poskytl – Být jinde, než je všednost v BM červenec–srpen 2007 a Město na cestě k obnovené metafoře v BM prosinec 2007, nezůstanou ani jeho úvahy o zamýšlené podobě Dominikánského náměstí pouze u viditelné podoby věcí. Opět se propojují s hledáním inspiračních filozofických zdrojů městské architektury a krásy veřejného prostoru.

Je možné vnímat náměstí – ve vašem „vítězném“ pojetí – jako něco víc, než „pouhé“ místo k setkávání?

Myslím, že ani architekti, ani politici jako znalci zastupující veřejnost nemohou budovat veřejný prostor, střed obce (myslím obec jako uskupení souvztažných občanů) pouze jako místo, kde by se lidé měli potkávat. To dnes sice odpovídá jakoby smluvenému pojetí veřejného prostoru, ale nestačí to. Musíme učinit víc. Střed obce, náměstí musí být pro obec nadčasovým pravidlem. Musí dávat těžiště, ale také městský nebo obecný čas. Podle mne je úkolem architektury města architektování veřejného prostoru. V ní a v čase musí být úkol nalézat a zažívat střed jako prostorové „pravidlo“. K tomu pomáhá, alespoň v krásném umění, předběžný pravidelný tvar. Tvar jako obrys pro pravidelný klid, ale i pohybem jako rytmem uchopitelná míra pro věci kolem nás, tedy i pro čas.

Připomeňme si tedy, jak se náměstí vyvíjelo v prostoru a čase. Při svém řešení jste vycházeli z nejstarší známé historie tohoto místa.

Podle názvu náměstí ze 14. století – Rybný trh – je zřejmé, že sloužilo jako tržiště. Bylo podstatně menší a již od 13. století na něm stával původně gotický kostel sv. Michala. Největším komplexem budov býval konvent dominikánského kláštera. Ve zdejších reflektáři se scházely městské sněmy. Severní straně náměstí dominoval blok dvou domů. Jeden, zvaný podle brněnského mincmistra Bruna „mincmistrovský“, byl „skvostně vybavený“ k ubytování šlechticů a dokonce i královských návštěv. Právě k tomuto domu nechal král Václav II. roku 1297 přistavět kapli. Později dům i s kaplí darovala Eliška Rejčka klášteru cisterciáků, po josefínských reformách připadl objekt vojsku. Když na počátku dvacátého století získalo zchátralá kasárna i s kaplí město, nechalo bohužel tuto vyjíměčnou památku bezohledně zbourat.

Pohled na dnešní náměstí, který všichni dobře známe (stačí otočit na stránku 12–13), přepřelují parkující auta. Na vašem návrhu jsou na vydlážděné ploše vidět lidé – také stánky, tryskající voda, stromy. Všechno je tedy schválně jinak než v současnosti?

Rehabilitace klasického veřejného prostoru je nutná, protože veřejný prostor má mít svůj jasně daný tvar, težiště, střed. Ve smyslu usilí o estetickou dokonalost (perfection), jež má svou duchovní složku. Tu nesmí člověk pocítovat pouze jako atrakci nebo něco zajímavě nového, ale podvědomě jako plnost svého života a naplnění smyslu svého místa.

Pokusy některých soudobých architektů osvobodit svou tvorbu jednak od tohoto „místního“ vlivu, jednak od nadčasového tvaru veřejného prostoru, od hledání prázdného težiště, podle mne souvisejí se ztrátou „paticnosti“ a smyslu pro krásu. Transkripce původně řeckého PATHOS, což znamenalo silné vzrušení ve smyslu silně prožívaného hnutí myslí, jsem dospěl k definování toho, co tu chybí pro rehabilitaci krásy. Je to paticnost jako velmi silné pohnutí, pocíťované jako součást krásy obce a její účtyhodnosti či vznešenosti, která je i podmínkou veřejně orientované morální velikosti.

Takové pojetí východisek k tvorbě veřejného prostoru vede zase zpět ke klasickému pojetí architektury. Zde ovšem není místo pro snadnost a banální uchopitelnost povrchního řešení.

Má idea v sobě obsahuje navíc i popření pouze subjektivního principu architektury a současně nedosuzuje principy náhody krásy a antropomorfismu.

V situacích očekávání stále nových a nových podnětů architektonické scény jakoby do „nové budoucnosti“ se nabízí otázka, proč ale poukazy na nazírání klasického a proč veřejný prostor právě v tomto smyslu?

Protože politika a kultura se při – všemi téměř samozřejmě přijímané – honbě za stále novou podobou něčeho, v jakémsi atrakcemi činnosti strhávaném proudu, byt zlidověle nazíraná, odděluje od věcí, od lidí a místa a vzdaluje se jejím nadčasovému smyslu. Aby to skryté nezpůsobovalo celospolečenské problémy, jako je znejasnění existence v její celistvosti, a tedy i znejasnění humanistických – obecně lidských hranic, je třeba hledat alespoň stylizované obrysy těchto hranic. K tomu nám může být nápomocen institut veřejného prostoru, obnovení pozornosti k jeho tvorbě. To je také úkol politiky jako veřejné správy, stejně jako architektonické kultury. Ale také nás – všech normálních, lidsky vnímajících lidí.

PETR HRŮŠA

Naše řešení vyjadřuje vůli města rehabilitovat Dominikánské náměstí jako veřejně „obytné“ prostranství. Pouhá dopravní plocha je povýšena na reprezentačně významný prostor před magistrátem. Nejen to, prostor má být také lidmi vyhledávaný. „Génus loci“ (duch místa) zde získá smysl „génus temporis“ (ducha času). To znamená, že na zdejších volném svažitým prostranstvím,

ství, které je blízké italskému typu, vznikne živé místo pobytu. Pro všední dny i pro různé svátky a společenské události. Náš návrh tedy stojí na dvou pilířích. Jednak odkazuje k filozofickému a historickému pojetí, jednak k měřítku takzvané obyčejného, avšak na své město hrdého člověka.

jakoby propásán do dnešního objektu na Dominikánském náměstí 3. Ze stávajícího domu by byla ubourána část odpovídající průniku objemu původní kaple a dnešnímu objemu. V rozsahu bývalé kaple by byly vislé i vodorovně konstrukce vubourány a nahrazeny zdi v původní poloze zdíva kaple a štíhlými ocelovými sloupy křížového půdorysu s nerezovým opláštěním – tedy stejného provedení jako ve vile Tugendhadt – v poloze dnešního obvodové zdi stávajícího domu. Fasáda v přízemí a mezipatře by byla nahrazena novým skleněným pláštěm. Vnitřní stěny by byly obloženy bílým kamenem a celý prostor by byl večer a v noci nasvícen, takže by působil jako zářivý krystal. Podle schváleného projektu zde má být reprezentativní informační středisko města. Představil jsem však i návrh, podle kterého by byl v reálném objektu nové stavby obnoven také interiér původní kaple. V depozitáři totiž dosud existuje ve složené, dosud zachovalé podobě! Jedná se o ideu, vážně míněnou, nejen teoretickou, ale reálně praktickou. Návrh obnovit kapli sice při dosavadních jednáních na radnici vyslechli, ale zůstává na papíře. Jsem však osobně přesvědčen, že je to lepší varianta a že náměstí s novou kaplí by bylo teprve to ono...

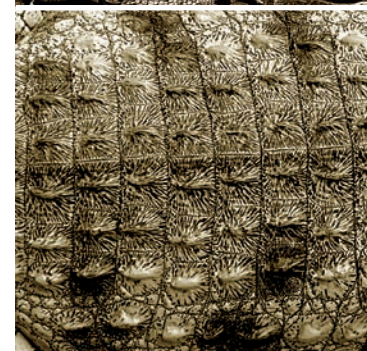
V obou předešlých rozhovorech jsme často mluvili o vodě, ať už o schodech a dalších vodních prvcích v obnovených Denisových sádech, či o vodní symbolice Zlaté studny. Novým centrem Dominikánského náměstí má být také voda – fontána...

V ploše náměstí bude zachována původní studna, která sloužila už Rybnému trhu. Je hluboko pod současným povrchem, proto bude do šikmé dlažby vsazeno zasklení, aby bylo možné nahlížet dovnitř. V návaznosti na tuto původní studnu bude v těžišti náměstí nová „krokodýlí fontána“. Bude z ní neustále stříkat voda, jako symbol živoucího města právě zde, před radnicí. Na úrovni dlažby budou dole ve fontáně „plavat“ stylizované ryby tvořené reliéfní mozaikou z barevných kamenů. Inspirační předobraz fontány nalezl český sochař Michal Blažek v Kambodži, kde právě rekonstruuje chrámový komplex Angkor. Ryze brněnský prvek bude představovat jedenáct krokodýlů a povrch kamenné desky připomínající krokodýlí kůži.

Vizuální představa náměstí je okrášlena kvetoucími stromy. To se ale bude týkat jen nepatrné části roku, ne?

Stromy a keře přibudou a jsou vybírány tak, aby náměstí kvetlo co nejdéle. Zůstanou dva jirovce červené na terase u kostela a na nové terase bude ještě třetí jirovec. Na východní straně náměstí bude vysá-

zeno stromořadí z okrasných jabloň, které tak doplní symbol studny – „ráje“. Budou červeně kvést od začátku května, i potom je budou zdobit lesklé tmavě červené listy a nakonec až do zimy tmavě červená jablílky, která neopadávají. Červeně zakvetou v druhé polovině května také zmíněné jirovce. Na ulici Veselé přibude stromořadí z trnovníku akátu, vykvete v červnu bíle. Pod akáty pokvetou od konce května až do zámrazu záhony růží. Jak je vidět, návrh dřevin vychází z barevné kombinace města Brna – bílé a červené.

V mělkém jezírku fontány „poplavou“ stylizované ryby. Mozaika z barevných kamenů odkazuje k dřívější úloze náměstí – Rybního trhu. Voda bude tryskat rybám z tlavy, dopadat na kamennou horní desku nesenou jedenácti stylizovanými krokodýly a stékat po bočních stěnách labyrintem mezi rybami zpět. Povrch horní kamenné desky bude mít texturu krokodýlí kůže.

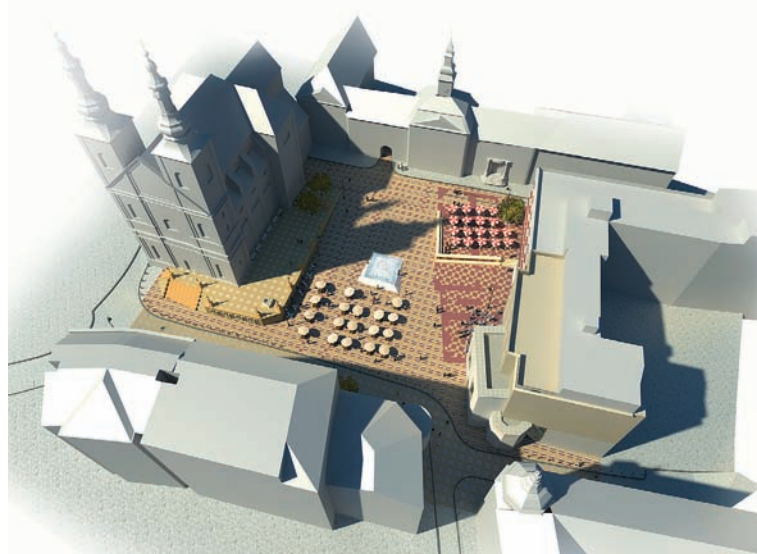
Nakonec – proč se vlastně vracíme k jakési dřívější, původní kráse náměstí jako veřejného prostoru? Copak se pojetí krásy nemění? Nebo jde o novou krásu v proměňujícím se místě?

Kultura se ani ve všeobecném proudění času nesmí oddělit od určitého místa, od lidí, od věcně jasných vjemů. Pokud se tak stane, dochází k znejasnění existence v její celistvosti, tedy i lidských, humanistických tradic. Chceme v současné kulturní, či spíše pseudokulturní společenské mozaice nalézt klasické kódy krásy a vrátit se k nim. Úkolem architektova umění tedy je – zasáhnout střed pomocí krásy. To nám umožní nacházet ve zmatené záplavě informací vlastní identitu. To, že snad nepřestane být schopni spojovat náš život (i smrt?) s tradicemi a kořeny a na rozdíl od multimediální „neofilie“ také s normální lidskostí a souvislými příběhy.

Na odpovědi poděkovala:
TAJANA KUXOVÁ

Náměstí pokvete od května do června bíle a červeně. Na jabloních zůstanou až do zimy tmavě červená jablílka.

Návrh Dominikánského náměstí podle architekta Petra Hrůši (spolupráce: Vít Zenkl, Lukáš Pecka). Je na něm, stejně jako na horní vizualizaci, něco navíc. Pozitivně míněná provokativní idea – obnova interiéru kaple sv. Václava v reálném objemu nové stavby.